

De sociaal werker anno 2018

Het sociaal werk verandert. Door de transities en veranderende maatschappelijke problemen. Dit stelt nieuwe eisen aan het vak en de professionaliteit van sociaal werkers én de organisaties. Marijke Vos, voorzitter Sociaal Werk Nederland, geeft haar visie op ontwikkelingen in het sociaal domein. Ze benoemt knelpunten en oplossingen 'waarvan iedereen profiteert'.

Wat speelt er in het sociaal domein?

“Decentralisaties hebben de laatste jaren voor veel dynamiek gezorgd. Het hele sociale domein is in beweging. Er zijn wijkteams ontstaan, in verschillende vormen. Er zijn helaas ook tekorten op jeugdzorg en bij de Wmo. Tegelijkertijd spelen er grote maatschappelijke vraagstukken: polarisatie door armoede, schulden, multiproblematiek en migratie. De kloof tussen groepen mensen moeten we als samenleving dichten. Daarnaast

stijgt het aantal eenzame ouderen en andere kwetsbare mensen in een maatschappij waarin sociale netwerken juist zo belangrijk zijn om langer zelfstandig thuis te kunnen wonen. En zo speelt er nog meer. Met z'n allen moeten we dus overal, in elke wijk, een nieuwe sociale basis organiseren.”

Wat doen deze ontwikkelingen met het sociaal werk?

“Sociaal werkers staan voor grote opga-

ven. De huidige ontwikkelingen maken ons werk uitdagender. Budgetten zijn redelijk beperkt en er is voorafgaand aan de decentralisaties fors bezuinigd op menskracht: opbouwwerkers bijvoorbeeld. Met hetzelfde geld en dus minder mensen, moeten we steeds meer doen. Terwijl de werkdruk enorm is. We zien dat gemeenten veel zaken goed regelen, maar dichtbij in de wijk lukt dat nog niet altijd.”

Wat gaat er nog niet goed?

“Het beoogde einddoel, de transformatie van zware zorg naar preventie, komt nog te weinig van de grond. Gemeenten komen er nauwelijks aan toe. Wel zijn diverse gemeenten een eind op weg. Vanuit Sociaal Werk Nederland stimuleren we gemeenten om te leren van de plekken waar het goed gaat. Dat doen we via werkbezoeken en met initiatieven, zoals bijvoorbeeld de verkiezing van Sociaal Werker van het Jaar. Dit jaar is dat Sjef van der Klein: echt een boegbeeld, die een probleem in zijn werkwijk samen met bewoners omzet in een oplossing.

Er blijkt uit hoe belangrijk ons werk is en wat de effecten zijn. Hiervan lijkt nog steeds niet iedereen doordrongen. Dat zien we ook aan de taakverdeling in wijkteams waar sociaal werkers nu vaak alle indicaties moeten doen en zo enorm worden belast met bureaucratisch werk. Deze professionals zouden juist hun kracht moeten kunnen inzetten en de ruimte krijgen om hun eigen werk zo goed mogelijk in te richten. Het zijn geen indicatiebureaus!”

Hoe gaat het met de sociaal werker?

“Dat beroep is uitdagender, breder geworden. Vroeger hielp de maatschappelijk werker vooral bij huiselijk geweld, echtscheidingen of schulden. De jongerenwerker deed groepswork. Het gaat tegenwoordig veel meer om maatschappelijke vraagstukken en sociale netwerken sterker maken. 80% van de ouderen met dementie woont nu nog zelfstandig: dat vraagt buurtoplossingen die er nog niet zijn. Hetzelfde geldt voor mensen met psychiatrische achtergrond en migranten. Het is echt ander werk geworden.”

Wat vraagt dit qua vakmanschap en professionaliteit van de sociaal werker?

“De veranderende maatschappij stelt nieuwe eisen aan het vakmanschap van de sociaal werker, én van de organisaties. Investerings in het vak zijn nodig om alle problemen het hoofd te bieden. Sociaal werkers moeten samenwerken met partners in wijkteams, contacten leggen en onderhouden met kwetsbare groepen buurtbewoners en sociale partners, signaleren én signalen oppakken. Tegelijkertijd burgers activeren om zelf mee te denken over hoe je problemen in een wijk oplost. Het is een illusie te denken dat iemand dit werk ‘erbij kan doen’ of dat je dit werk met vrijwilligers kunt invullen. Professionals hebben sterke organisaties nodig die in gesprek gaan met de gemeente, zodat de kwaliteit van het sociaal werk gegarandeerd blijft. Gemeenten zien gelukkig steeds beter dat ‘eigen kracht’ bepaald niet voor iedereen geldt, en dat behalve wijkteams er ook onder meer opbouwwerkers en genoeg jongerenwerkers nodig zijn voor een sterke sociale basisinfrastructuur.”

Vindt de sociaal werker zijn werk nog wel leuk anno 2018?

“Zeker wel. Het mooie van onze branche is: iedereen doet het werk met passie, niemand geeft zomaar op. We weten wel dat dat ze soms tegen de klippen oplopen vanwege alle bureaucratische handelingen. Deze tijd biedt de creatieve sociaal werker en organisatie dé kans om nieuwe oplossingen te bedenken. In Den Haag gaan ze met virtual reality-brillen langs ouderen die nooit meer buiten komen; er ontstaan samenwerkingsverbanden met

sociaal werkers nodig voor begeleiding. Daar zijn nu echte tekorten. En in het jongerenwerk en jeugdwerk neemt de vraag ook toe.”

Uit een peiling van Sociaal Werk Nederland blijkt dat sociaalwerkorganisaties moeite hebben met het vinden van goed personeel. Zien ze oplossingen?

“Jazeker. We zien nu al een uitwisseling in branches. Werkgevers moeten echter ook jongeren motiveren om voor het sociaal werk te kiezen. Het personeelstekort

De veranderende maatschappij stelt nieuwe eisen aan het vakmanschap van de sociaal werker”

actieve bewoners, en met bijvoorbeeld de Rabobank rond schuldproblematiek. Je moet hen ruimte geven voor innovatie. Juist nu!”

Heeft dit alles gevolgen voor het ziekteverzuim?

“Ja, het ziekteverzuim is opgelopen: 5,7% en dat was lager. In de maatschappelijke opvang is het zelfs 6,5%. Mensen trekken het niet meer, ondanks hun betrokkenheid. De eisen nemen ook toe. Ze moeten voortdurend acteren, creatief zijn en improviseren. De maatschappij vraagt eigenlijk een ander type sociaal werker. Anno 2018 moet je een duizendpoot zijn die continu samenwerkt met andere vakgebieden.”

Wat doet dit alles met de werkgelegenheid?

“De vraag naar sociaal werk groeit. Daar zijn we blij mee. Gemeenten zijn nog hard bezig met het vormgeven van de transformatie. Over niet al te lange tijd zijn tienduizend extra mensen nodig om alle taken te kunnen vervullen. Dat wordt lastig, aangezien werkgevers nu al moeite hebben om goed opgeleide generalisten en opbouwwerkers te vinden. Daarnaast zijn meer gespecialiseerde

speelt namelijk niet alleen in de zorg. En personeel bij elkaar weggapen, lost niets op. We moeten echt samen met de zorg, het onderwijs en gemeenten om de tafel. Samen kijken wat voor soort professional nodig is en samen plannen ontwikkelen. De landelijke campagne van VWS, Ik Zorg, is een eerste stap.”

Dit klinkt niet nieuw.

“Klopt. We roepen dit al jaren, maar het gebeurt niet. Daarom hebben wij een visie opgesteld. Het begint volgens ons met veel meer investeren in integraal samenwerken in de wijk. Wat kun je op wijkniveau doen? Met preventie, lichte hulp en vroegsignaleren voorkom je een heleboel zorgvragen die de gemeenschap veel geld kosten. Dát moet bij iedereen duidelijk worden. Het kabinet spreekt bijvoorbeeld over gezondheidspreventie. Dat is zeker belangrijk, maar de sociale preventie is onderbelicht. Je ziet juist dat mensen die in armoede leven, zonder werk en weinig opleiding, vatbaar zijn voor gezondheidsproblemen. Ook hun kinderen. Met onze ogen en oren in de wijk kunnen we hier de sociale preventie op richten en problemen die nu op vele gebieden doorwerken oplossen.”

Wat verwacht u van de landelijke beroepsprofilering en bijkomende registratie van professionals?

“Dat zijn juist de ondersteunende zaken die nodig zijn voor deze ontwikkelingen. Je hebt sterke professionals nodig om dit vak te leren. Een beroepsprofiel is nodig om te stellen waarin je je moet ontwikkelen. Dat geeft een persoonlijke stimulans. Net als het beroepsregister Sociaal Werk waarin je kunt zien dat je voldoet. Je toont hiermee dat je een professional bent in je vak, waarvoor je bepaalde competenties en een opleiding nodig hebt. Voor de organisaties werkt dat ook door. Het maakt dat je meer gehoord wordt door je sociale partners. Zo voorkom je ook dat gemeenten en zorgorganisaties denken dat je sociaal werk ‘er wel even’ bij kan doen.”

Helpen actieplannen van de branche?

“Er is een landelijk actieplan: Werken in de Zorg. Er is meer nodig dan zorg. Het is goed als branches een actieplan opstellen. Maar met regionale werkprogramma's moeten we daar het sociaal domein een volwaardige plek in geven. Dit is cruciaal. Ook om de zorg te ontlasten. Neem overbelaste huisartsen. Zij krijgen nu eenzame ouderen op consult die ook vooral een praatje willen maken. Maar je hebt juist mensen nodig die zulke contacten buiten de huisartspraktijk verzorgen. Met ‘Welzijn op Recept’ kunnen huisartsen dat organiseren met sociaal werk. En dan de thuiszorg: wij kunnen verpleegkundigen ontlasten door samen te werken. Wij het sociale, zij het medische aspect van het vraagstuk. We kunnen de zorg enorm ontlasten. Daar kunnen ook zorgverzekeraars nog beter op acteren. Die ondersteuning begint al heel jong. Een deel van de jeugd hoeft echt niet in de jeugdzorg terecht te komen als hun ouders via de peuterspeelzaal al de eerste extra ondersteuning kunnen krijgen. We kunnen zoveel ellende voorkomen. Dát is de kracht van sociaal werk. Dat mogen we veel trotser uitdragen. We zijn allemaal heel erg betrokken, maar zo bescheiden. En we hebben weinig financiële ruimte voor profilering. Toch is dit zeker een opdracht: toon de resultaten van je werk. Mensen moeten weten wat we doen!”

Wat kunnen werkgevers zelf nog doen?

“Ook onze cao is een mooi instrument om de professionaliteit van ons vak verder te ontwikkelen. In cao's kunnen werkgevers ruimte maken voor persoonlijke ontwikkeling van medewerkers. Denk aan traineeships.”

Kan het onderwijs de sociaal werker ondersteunen?

“Het onderwijs moet studenten vooral leren hoe je mensen aan je bindt. Het is boeiend om langjarig in een wijk te werken met iedereen, van politiek tot supermarkt. Maar je hebt er wel veel vaardigheden voor nodig. Je moet snel problemen kunnen herkennen en ze kunnen overbrengen aan mensen die erover gaan. Je ziet dat veel opleidingen nog vast zitten in de oude vakgebieden: cultureel werk, opbouwwerk, sociaal werk. Nu generalisten nodig zijn, moeten opleidingen ook moderniseren.”

Hoe kunnen gemeenten het sociaal werk ondersteunen?

“Gemeenten zouden zich meer bewust moeten zijn van de mogelijkheden en preventieve kracht van het sociaal werk. Ze kunnen meer investeren in preventie, lichte hulp en vroegsignaleren. En meer lokale samenwerking is wenselijk. Betrek bijvoorbeeld onderwijs, bewoners, sociaal werk, politie, woningcorporaties en bedrijven. We zien op veel plekken nieuwe werkwijzen ontstaan. Ook rond jeugdhulp en gezinnen. Zorg verder dat sociaalwerkorganisaties de kans krijgen om langjarige partnerschappen op te bouwen in een wijk. Je moet niet elke twee jaar aanbesteden of een nieuwe club aantrekken. Bovendien hoeft je sociaal werk niet altijd aan te besteden. Het kan nog steeds via subsidies of bestuurlijke aanbesteding. Zorg voor goede overlegvormen met écht goede maatschappelijke partners. Het gaat niet om de goedkoopste, het gaat om de kwaliteit van de sociaal werker. Neem de hulp in huishouding. Daarbij zijn ook sociale vaardigheden gewenst en mensen die problemen signaleren. Zodra we met z'n allen de mens voorop stellen en niet het geld, kunnen we een eind komen.”

